

18. Конверсия, рынок, труд / [Васильченко В.С., Ерасов В.В., Крыжановский Б.Н., Оникиенко В.В.]. – К. : НЦ ЗРТ, 1994. – 206 с.

19. Орлов П. Государственное регулирование обновления основных фондов / П. Орлов // Экономика Украины. – 1994. – № 11. – С. 41 – 53.

20. Житня И.П. Проблемы экономического анализа эффективности функционирования основных производственных фондов машиностроительной промышленности : [монография] / Житня И.П.. – К. : Вища школа Головное изд-во, 1983. – 176 с.

Надійшла 07.12.2011; рецензент: д. е. н. Тимошенко Л. М.

УДК 338.12:621.771.28(477)

Л. А. ГОРОШКОВА

Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара

ЕКОНОМІЧНА ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ ТРУБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

В статті проведений аналіз циклічності розвитку трубної галузі України. Встановлено наявність малих економічних циклів у розвитку чорної металургії та трубної галузі, тривалість яких складає 2–4 роки. Виявлені додаткові можливості підвищення рівня економічної безпеки металургійної галузі.

In article the peculiarity of cyclical development of the pipe industry of the Ukraine were analyzed. The small economical cycles in the development of national black metallurgy with aim of provide the economical safety in the transformation economics were described; the length of the cycles is 2-4 years, certain trends of proposed development of economical safely of the black metallurgy were described.

Ключові слова: циклічність розвитку, чорна металургія, динаміка розвитку галузі, економічна безпека, трубна галузь.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження циклічного характеру економіки постійно перебувають у центрі уваги економістів, бо саме якість тих чи інших оцінок та ступень їх відповідності реальній економічній ситуації, впливає на обґрунтованість стратегічних рішень на макро-, мезо- та мікрорівні. У зв'язку з цим представляє інтерес дослідження взаємозв'язку економічних циклів на мезо- та макрорівні з метою прогнозування динаміки розвитку як на рівні національної економіки, так і на рівні її галузей. Практичне значення розв'язання проблеми забезпечення динамічного розвитку саме трубної галузі України зумовлена роллю цієї галузі у виконанні президентської Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” та Енергетичній стратегії України на період до 2030 року [1–2]. Одним із основних положень Програми визначена необхідність реформування українського нафтогазового сектору та реінжинірингу енергетичної інфраструктури. Саме трубна промисловість належить до числа галузей національного господарства, спроможних забезпечити розв'язання поставлених завдань.

Аналіз основних досліджень чи публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблемами коливань економічних циклів займалися різні вчені, серед яких варто виділити Н.Д. Кондратьєва, Д.М. Кейнса, С. Кузнеця, І. Фішера, Дж. Міля, С. Сісмонді, Т. Веблена, М.І. Туган-Барановського, А. Маршала, Й. Шумпетера, А. Гальчинського ін. [3–14]. Результати дослідження циклічності розвитку чорної металургії України та її взаємозв'язку з можливістю підвищення рівня економічної безпеки галузі в умовах трансформації економіки наведені у роботах [15–19]. В роботах [20–21] наведені результати власних досліджень особливостей розвитку трубної галузі України: ролі трубної промисловості у забезпеченні енергетичної безпеки держави та реінжинірингу українського нафтогазового сектору, рівня та динаміки монополізму у трубній промисловості України, особливостей злиттів та поглинань в галузі.

Формування цілей статті. Актуальність досліджень зумовлена тим, що в сучасних умовах питання економічної безпеки набувають особливого значення насамперед для країн, економіка яких знаходиться у стадії трансформації. Економічна безпека країни як економічна категорія формується за рахунок господарського комплексу, або національної економіки країни, є сукупністю взаємопов'язаних галузей, що відрізняють її національне господарство від господарств інших країн. Економічна безпека є запорукою стабільного розвитку однієї з провідних галузей економіки – металургійної галузі та її складової – трубної промисловості, що забезпечує 27% ВВП країни та приносить близько 40% валютних надходжень

Основним завданням роботи є дослідження взаємозв'язку циклічності розвитку трубної галузі і чорної металургії України, що забезпечує можливість моделювання економічних процесів на рівні галузі з наступним прогнозуванням основних параметрів її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Незалежно від рівня економічного розвитку країни, основною задачею економічної політики є досягнення макроекономічного рівноважного стану у короткостроковому та довгостроковому періоді. Але

загальна економічна рівновага - це ідеалізований стан економіки. В реальній дійсності відбуваються її відхилення, що надають розвитку економіки періодичний характер.

З метою визначення особливостей та нерівномірності темпів розвитку чорної металургії, залізорудної, коксохімічної та трубної галузей, проаналізуємо динаміку їх розвитку (рис. 1).

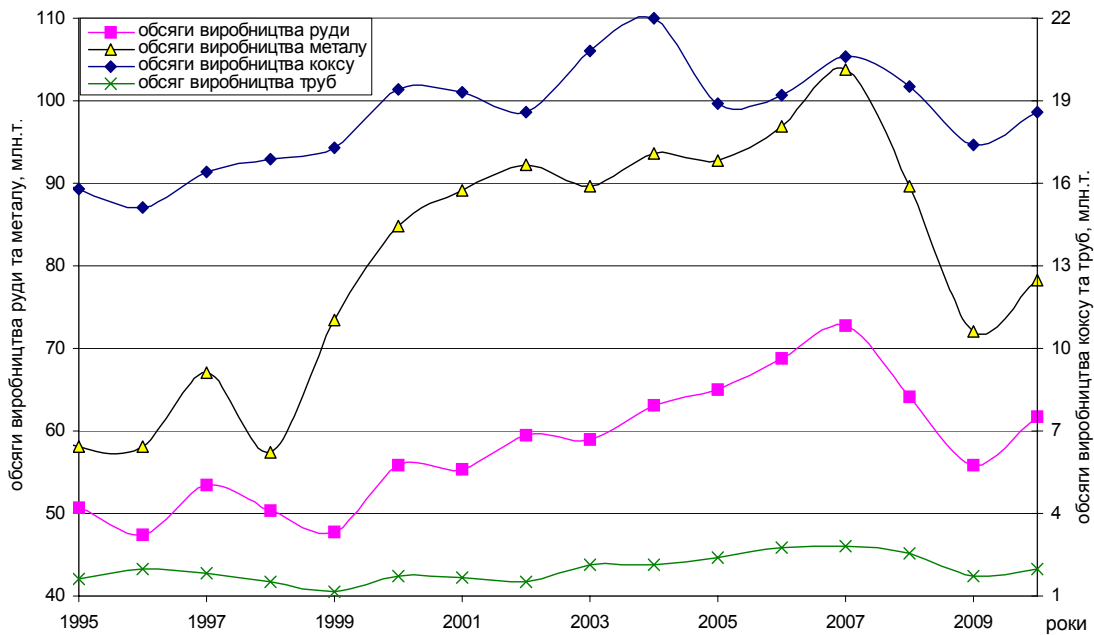

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва чорних металів, руди, коксу та труб

З рисунка бачимо, що існують певні відмінності в тенденціях розвитку перелічених галузей, тому, порівняємо обсяги виробництва металу і труб в Україні (рис. 2) та темпи зростання відповідних галузей (рис. 3).

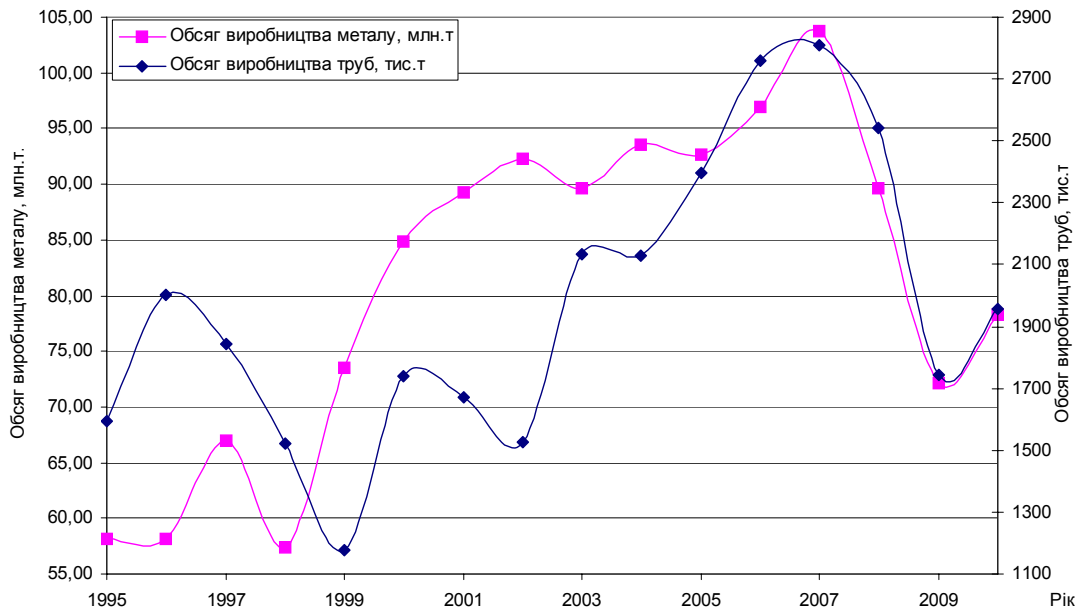

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва металу та труб

Як бачимо, при зниженні обсягів виробництва металу спостерігалось у 1998, 2003, 2005, 2009 роках, в трубній галузі спади виробництва були у 1999, 2002, 2004 і 2009 роках.

Динаміка темпів зростання металургійної, залізорудної, коксохімічної та трубної галузей, свідчить про неспівпадіння темпів розвитку зазначених галузей. Так, якщо максимуми зростання чорної металургії характерні для 2002, 2004 та 2007 років, мінімуми – для 2003 років, 2005 та 2009 років, то у трубній галузі максимуми – 2000, 2003, 2006 роки (розлогий максимум у 2005–2007 роках), мінімуми – 1999, 2002, 2004 і 2009 роки.

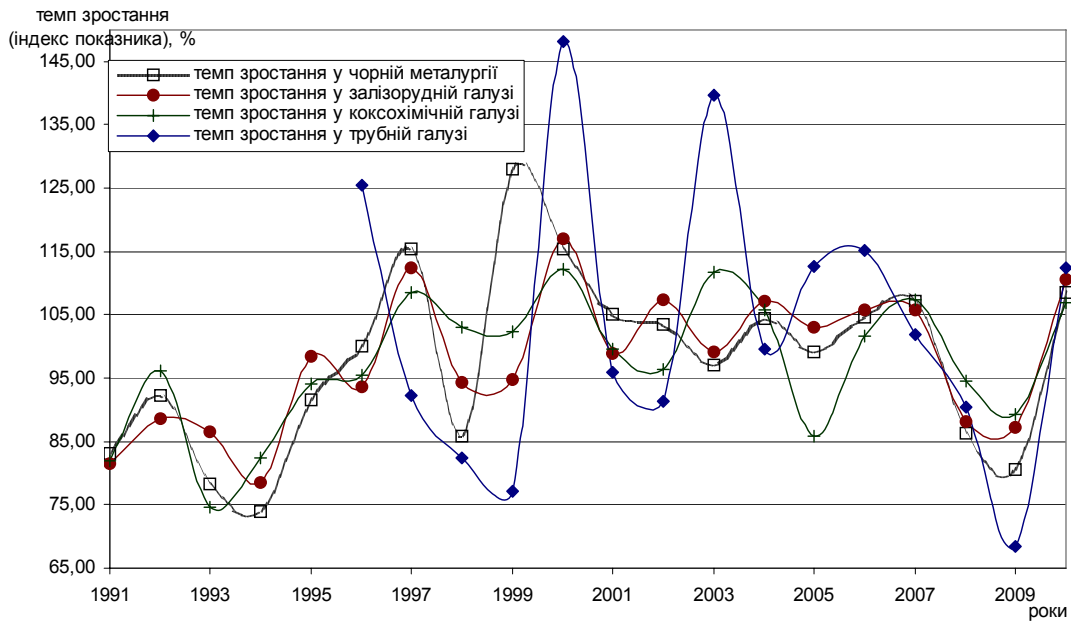

Рис. 3. Темпи зростання чорної металургії, коксохімічної, залізорудної та трубної галузі

Максимуми темпів зростання та тривалості циклів цього зростання у чорній металургії та трубній галузі наведені нижче:

Чорна металургія: 1999 – 2002 – 2004 – 2007 роки

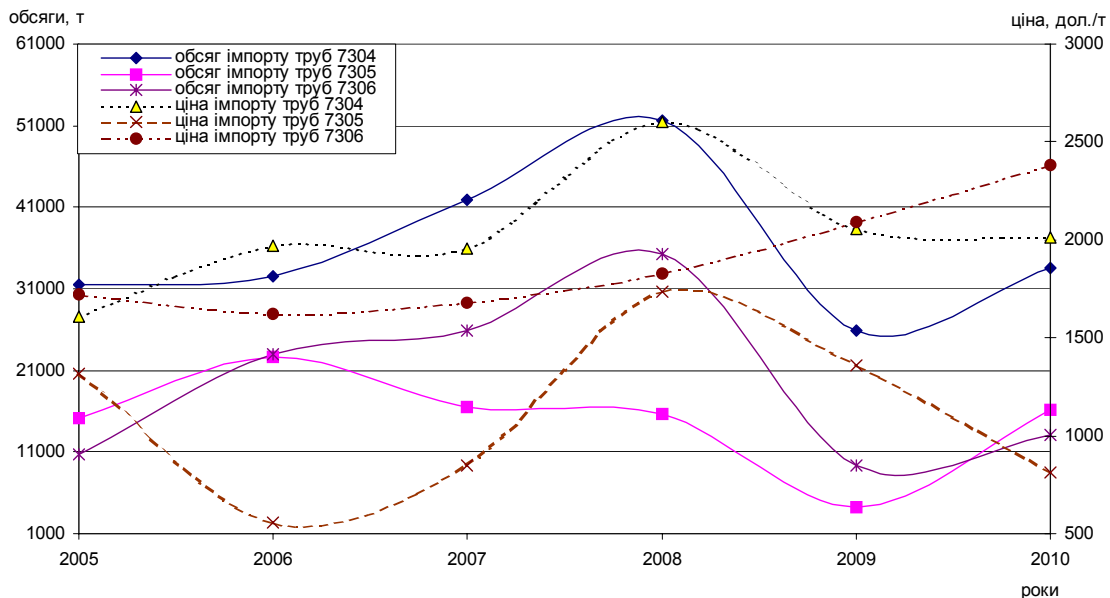
Тривалість циклу: 3 роки – 2 роки – 3 роки

Трубна галузь: 2000 – 2003 – 2006 роки

Тривалість циклу: 3 роки – 3 роки

Таким чином, тривалість циклу складає у середньому 2-3 роки, але максимуми та мінімуми зростання трубної галузі не співпадають з чорною металургією.

Трубна промисловість України є експортоорієнтованою. Україна входить до першої десятки світових лідерів з виробництва труб, а внутрішній ринок України споживає близько 30% виготовленої в Україні продукції. Тому, проаналізуємо динаміку експорту та імпорту труб. З рис. 4 та 5 бачимо, що Україна імпортує труб суттєво менше, ніж експортує.

7304 – Труби, трубки, профілі порожністі із заліза або сталі (крім чавунного литва)
 7305 – Інші труби і трубки (наприклад зварні, клепані або з'єднані аналогічним способом) з круглим поперечним перерізом зовнішній діаметр яких більше 406,4 мм із заліза або сталі
 7306 – Інші труби і трубки і профілі порожністі (наприклад зварні, клепані або з'єднані аналогічним способом)

Рис. 4. Динаміка обсягів імпорту труб та імпортних цін за ТНЗЕД

Особливої уваги заслуговує експорт труб з кодом ТНЗЕД 7305 (інші труби і трубки (наприклад зварні, клепані або з'єднані аналогічним способом) з круглим поперечним перерізом зовнішній діаметр яких більше 406,4 мм із заліза або сталі).

У 2009 році, коли уся металургійна галузь знаходилась в ситуації кризи, яка носила світовий характер, Україна збільшила експортні постачання труб великого діаметру. Тому, як з'ясовано нами у статті [18], у 2009 році практично єдине підприємство галузі – Харцизький трубний завод, що є виробником цих труб, мало незначний, але все ж прибуток на фоні збитків інших підприємств. Таким чином, в ситуації кризи ще одним резервом забезпечення економічної безпеки є виробництво і реалізація висококонкурентної унікальної продукції, якою можуть вважатися труби великого діаметру. Їх на території СНД виробляє лише Харцизький трубний завод. Таким чином, доцільно звертати особливу увагу не тільки на загальні тенденції щодо експорту, а й у розрізі товарних груп труб, які експортуються, бо, як бачимо між ними є суттєва відмінність в динаміці та обсягах експорту.

Не дивлячись на те, що майже 70% трубної продукції Україна експортує, все ж таки слід звернути увагу на можливості розширення споживання на внутрішньому ринку. Як відзначалось у [18], сьогодні відбувається реформування нафтогазового сектора відповідно до положень президентської Програми економічних реформ та на виконання положень Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, нормативних актів Кабінету Міністрів, Верховної Ради, Міністерства палива та енергетики України разом з державними компаніями. Зокрема, пріоритетними в інвестиційній діяльності Міністерства палива та енергетики України у нафтогазовому секторі є такі напрями реінжинірингу: розвиток вітчизняної нафтогазовидобувної промисловості; модернізація газотранспортної та нафтотранспортної мережі; диверсифікація джерел та маршрутів постачання природного газу. На реалізацію цих заходів з терміном виконання до 2020 року, планується витратити 8305 млн. дол.

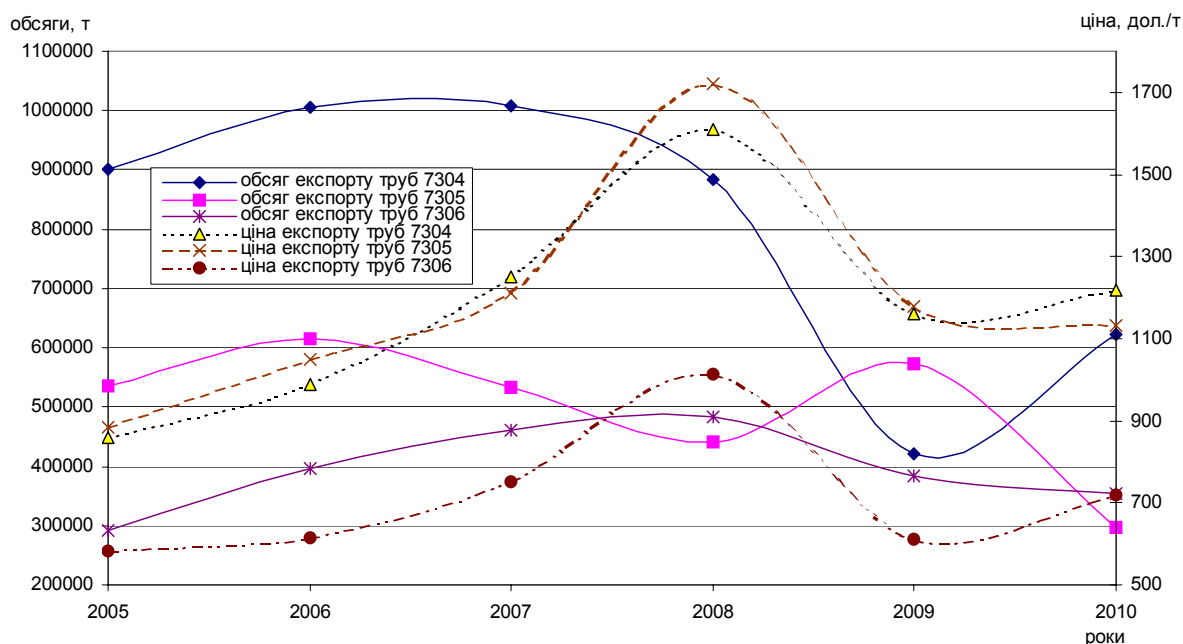

Рис. 5. Динаміка обсягів експорту труб та експортних цін

На рис. 6 наведена динаміка виробництва і споживання на внутрішньому ринку прокату чорних металів та сталених труб. На рис. 7 – відповідні темпи зростання. Як бачимо, як і в галузі в цілому, так і на внутрішньому ринку, в періоди спаду у виробництві чорних металів (прокату), відбувається зростання обсягів виробництва труб в Україні та їх внутрішнього споживання. Тобто, за певних обставин внутрішній ринок здатний підтримувати економічну безпеку металургійної галузі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Циклічність є універсальною та загальною формою руху усіх економічних процесів незалежно від того, на яких рівнях економіки вони відбуваються. Циклічність – це прояв одного з механізмів ринкової саморегуляції.

У роботі представлені результати дослідження взаємозв'язку циклічності розвитку чорної металургії з сировинними складовими – залізорудною і коксохімічною галузями та трубною галуззю – що є одним з основних споживачів металу на внутрішньому ринку. Встановлено, що тривалість циклів розвитку чорної металургії, забезпечуючих її галузей – коксохімічної і залізорудної, а також трубної – становить 2–3 роки, тобто можливо висунути припущення щодо існування малих циклів у розвитку усіх перелічених галузей.

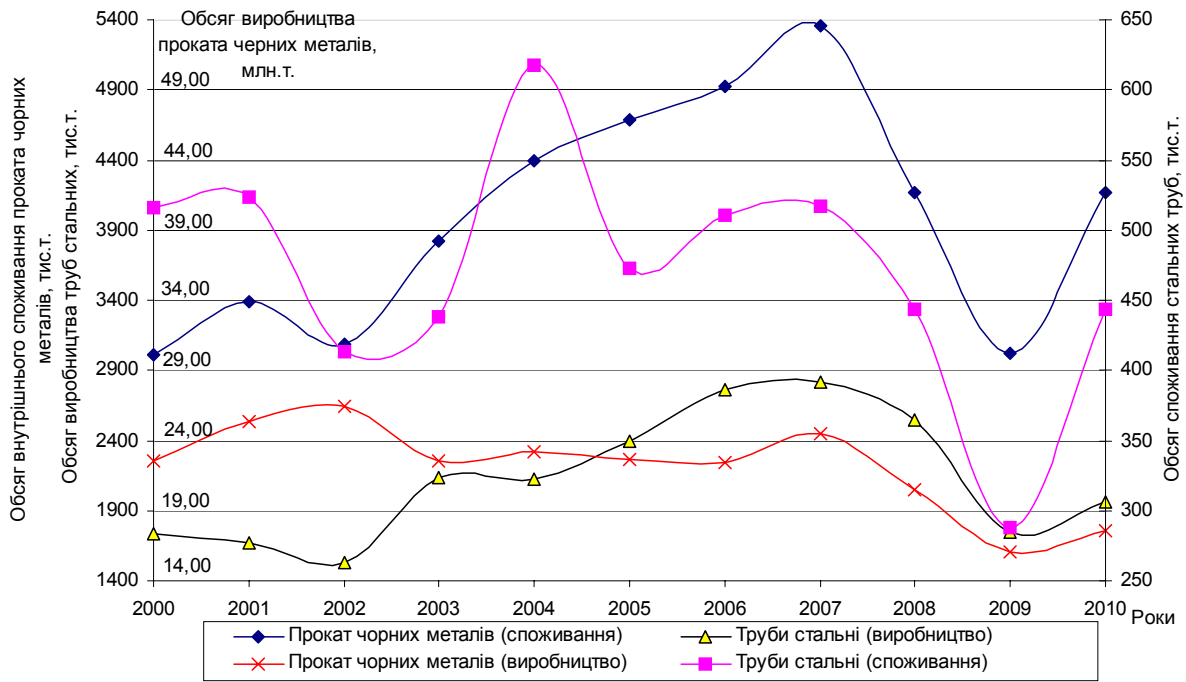

Рис. 6. Обсяги виробництва та внутрішнього споживання прокату чорних металів та труб

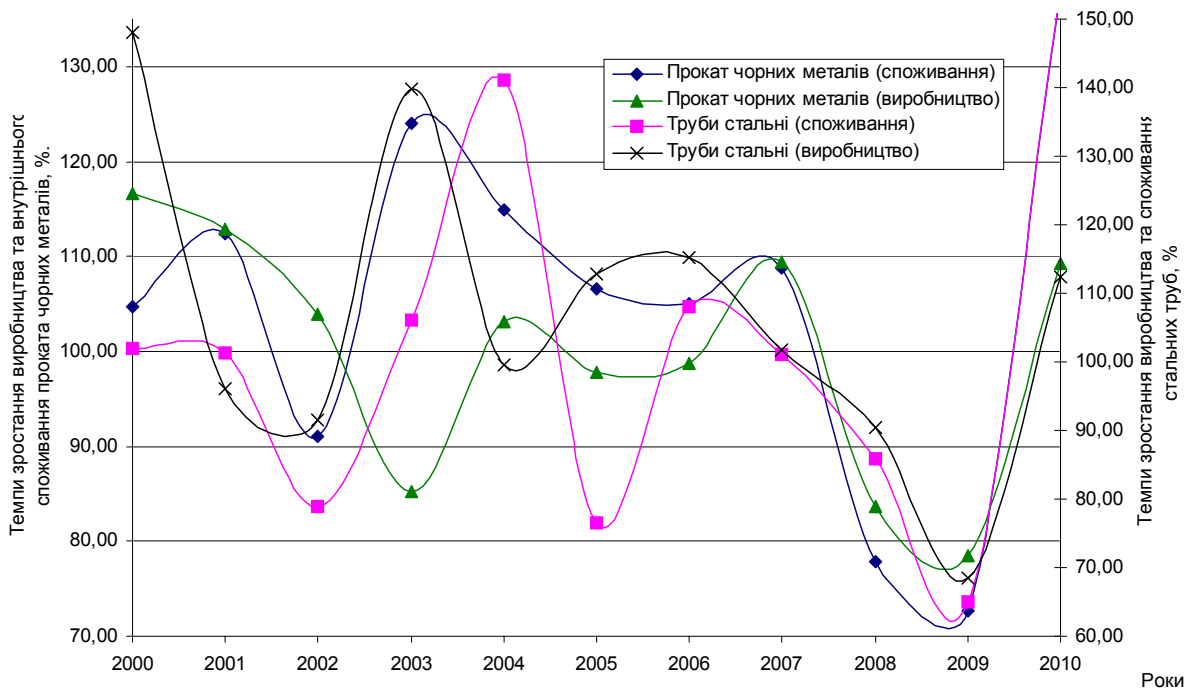

Рис. 7. Темпи зростання виробництва та внутрішнього споживання прокату чорних металів та труб

Виявлене неспівпадіння періодів зростання та спаду у чорній металургії та трубній галузі, на наш погляд, можливо вважати додатковим резервом підвищення рівня економічної безпеки металургійної галузі. Тобто економічна безпека металургійної галузі додатково може забезпечуватись завдяки подовженню технологічного циклу – від видобутку коксівного вугілля та залізної руди; коксохімічних підприємств і гірничо-збагачувальних комбінатів з переробки сировини, виробників вогнетривів і флюсів, постачальників металубрухту до металургійних комбінатів, які виготовляють кінцеву продукцію та трубних підприємств, які виготовляють з металу готові вироби.

Виявлені закономірності припускають можливість завчасного попередження кризових явищ як в аналізованих галузях, так і системної кризи економіки в цілому. Можливо висунути припущення, що головними факторами попередження системної кризи можуть бути галузі, що мають безперервні технологічні процеси, а саме: чорна металургія, кольорова металургія, виробництво отрутохімікатів і добрив, видобуток вугілля. Але це припущення потребує додаткового дослідження.

Література

1. Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pravda.com.ua/articles/2010/0612/5102337.
2. <http://www.niss.gov.ua/Monitor/September10/3.htm>
3. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 1 / [редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
4. Економічна теорія : [підручник / за ред. В. М. Тарасевича]. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 784 с.
5. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики / Кондратьев Н. Д. ; редкол. Л. И. Абалкин (отв. ред.) и др. – М. : Экономика, 1989. – 526 с.
6. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии / Туган-Барановский М. И. – К. : Наук, думка, 2004. – 368 с. – (Классика отеч. экон. мысли).
7. Самуельсон П. Экономика / Самуельсон П. – М. : НПО «АЛГОН», 1992.
8. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : в 2 т. Т. 1 / Макконелл К. Р., Брю С. Л. ; [пер. с англ.]. – М. : Республика, 1992. – 399 с.
9. Фишер С. Экономика / Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. ; [пер. с англ.]. – М. : «Дело ЛТД», 1993. – 864 с.
10. Кондратьев Н.Д. Избранные сочинения / Н.Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 1993. – 542 с.
11. Шумпетер Й. Теория экономического развития / И. Шумпетер ; [пер. с нем. В.С. Автономова]. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.
12. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку / А.С. Гальчинський. – К. : АДЕФ–Україна, 2009. – 392 с.
13. Розгортання фінансово-економічної кризи в Україні у 2009 році: негативні наслідки та засоби їх пом'якшення : [науково-аналітична доповідь / за ред. В.М. Гейця]. – К. : Ін-т екон. та прогнозує.; ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2009. – 106 с.
14. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / [Я.А. Жаліло, О.С. Бабанін, Я.В. Белінська та ін.] ; за заг. ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2009. – 142 с.
15. Горошкова Л.А. Стан та динаміка розвитку чорної металургії України та забезпечуючи галузей / Л.А. Горошкова // Вісник Академії муніципального управління. Серія “Економіка”. – 2011. – Вип.10. – С. 132–137.
16. Горошкова Л.А. Економічна циклічність розвитку металургійної та забезпечуючи галузей / Л.А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди. – 2011. – Вип. 17/2.
17. Горошкова Л.А. Уточнення виробничої функції Кобба-Дугласа для металургійної галузі / Л.А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди. – 2011. – Вип. 16/2. – С. 85–88.
18. Горошкова Л.А. Розробка методів і моделей основних факторів розвитку чорної металургії України / Л.А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди. – 2011. – Вип. 17/1. – С. 53–62.
19. Горошкова Л.А. Моделирование цикличности развития черной металлургии и обеспечивающих отраслей в условиях трансформации экономики / Л.А. Горошкова // Экономический бюллетень Научно-исследовательского института Министерства экономики Республики Беларусь. – 2011. – № 10. – С. 37–42.
20. Горошкова Л.А. Роль трубої промисловості у забезпеченні енергетичної безпеки держави та реінжинірингу українського нафтогазового сектору / Л.А. Горошкова // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – 2010. – № 2 (2). – С. 51–63.
21. Волков В.П. Інвестиційно-інтеграційні технології соціально-економічного розвитку регіону : [монографія] / Волков В.П., Горошкова Л.А., Панкова М.О. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – 290 с. – ISBN 978–966–599–366–0.

Надійшла 07.12.2011; рецензент: д. е. н. Корінев В. Л.